

Костирева Анастасія

Науковий керівник :

Кобзар І.М.

ДонНУЕТ імені Михайла Туган-Барановського

МЕТАФОРИЗАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ Й РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАГМАТИЧНИХ ЦІЛЕЙ

Актуальність. На сучасному етапі розвитку суспільства у міжособовому спілкуванні все більше значення набувають стилістичні засоби мовлення. Вони не тільки збагачують мову людини, а також допомагають у досягненні різноманітних цілей.

Постановка проблеми. Сутність та значення метафори вчені досліджують протягом багатьох років, але глибина явища не була висвітлена повністю. Існує велика кількість теорій, які збігаються в одному та суперечать в іншому. У сучасній науці на сьогодні немає комплексної теорії метафори, яка охопила б усі аспекти цього явища.

Аналіз останніх досліджень. Проблемою визначення всіх аспектів метафори як мовленнєвого явища протягом останніх років займалися такі вчені як І.Д.Гажева [1, с. 12-13], І.А.Гонта [3], Г.О.Єрмоленко [7], М.М.Полюжин [10]; із зарубіжних – Д.Девідсон [4, с. 173-194] та інші.

Мета дослідження полягає у визначенні сутності поняття метафори, її ролі у формуванні й досягненні прагматичної мети.

Викладення основного матеріалу. Над визначенням усього багатоаспектного характеру метафори вчені замислювались багато років, але вони не дійшли згоди з приводу створення комплексної теорії метафори.

Для того, щоб розпочати дослідження ролі метафори в досягненні прагматичних цілей, необхідно визначити найбільш грамотне трактування поняття метафори. Основні підходи до визначення змісту поняття подано у табл. 1.

Підходи до визначення сутності метафори

№	Автор, джерело	Визначення
1.	Єрмоленко Г.О. [7]	Метафора (від грец. <i>methaphora</i> – переміщення, відделення) – один з головних тропів, який полягає в перенесенні ознак з одного предмету, явища на другий на підставі подібності.
2.	Карпенко Ю.О. [8]	Метафора – перенесення значення слова за схожістю предметів чи явищ.
3.	К.Г.Гемпель [2]	Метафора (грец. «перенос») - троп або фігура мовлення, яка складаються у вживанні слова, що позначає певний клас об'єктів (предметів, осіб, явищ, дій або ознак), для позначення іншого, схожого з поданим, класу об'єктів або одичного об'єкту.
4.	Електронна енциклопедія «Академік» [5]	Метафора — вид тропа, вживання слова в переносному значенні; словосполучення, що характеризує це явище шляхом перенесення на нього ознак, які присутні іншому явищу (в силу того чи іншого схожості явищ, що зближуються), яке таким чином його заміщає.
5.	Філософський енциклопедичний словник «Академік» [12]	Метафора – підміна звичайного виразу образним.
6.	Енциклопедія епістемології і науки «Академік» [6]	Метафора – центральний троп мови, комплексна образно-семантична структура, що представляє особливий спосіб пізнання, здійснюваний за допомогою генерації образів, що виникають у результаті взаємодії двох різнопланових смислів.

Отже, на основі таблиці видно, що визначення метафори в різних авторів схожі за змістом, але все ж-таки різняться між собою. Таким чином, буде доцільним представити комплексну дефініцію терміна: метафора – це основний мовний троп, який є комплексною образно-семантичною структурою та являє собою спосіб пізнання предметів або явищ через перенесення на нього ознак, які присутні предмету або явищу, наближеного за схожістю до об'єкту дослідження.

На сьогоднішній день існує декілька основних напрямків дослідження метафори.

І.А.Гонта звертає увагу на структуралістський напрямок. Відповідно до цього підходу виділяють структуруючу функцію базових метафор, а також їхню здатність визначати направленість трактування, структурування базових понять та ін. [3].

Функціональний напрямок включає в себе функціонально-когнітивний [10] та функціонально-семантичний [1, с. 42-43]. Згідно з функціональним напрямом метафору вважають засобом, який використовується для виявлення характеристик одних об'єктів через інші.

Комунікативність метафори являє собою явище, завдяки якому є можливість передавати інформацію в тій мовній формі, яка є найбільш зрозумілою для учасників комунікації. Автором комунікативного підходу є іноземний вчений А.Л.Безуденхот [14].

Ще одним з напрямів вивчення метафори є антропоцентрична теорія О.А.Яговцевої. Цим напрямом підкреслена антропоцентричність метафори. Антропоцентрична метафора, згідно з теорією, охоплює усі боки людського життя. Завдяки метафорі можна надати характеристику позитивних та негативних рис характеру людини [13].

Найбільшою для нашого дослідження заслуговує прагматичний напрямок вивчення метафори, який було розпочато американським вченим М.Вега. Відповідно до цього напрямку прагматичний потенціал метафоричних одиниць, які є ефективним мовним засобом впливу на адресата, реалізується завдяки різним механізмам, які тісно взаємодіють [15].

Прагматичний напрямок є найменш дослідженим, отже він потребує детального розгляду.

Окрім традиційного сприйняття метафори як об'єкта досліджень, у метафорі вбачають засіб, інструмент досягнення певних цілей не лише в лінгвістиці, а й такого, що поширюється на всі сфери життя та спілкування. Так, метафора є засобом особистісного зростання, її використовують для дослідження засобів маніпулювання в політичній сфері, а також в інших сферах життя для досягнення власних цілей, зокрема, прагматичних [9].

Взагалі прагматика – це термін мовознавства, що позначає:

- розділ семіотики, який вивчає відношення між знаковими системами і тими, хто їх використовує;
- сукупність умов, які супроводжують вживання мовного знака;
- розділ мовознавства, що вивчає умови використання мовцями мовних знаків.

Місце метафори у досягненні прагматичних цілей розкривається через такі її функції:

- 1) емоційно-оцінна – вживання метафори промовцем з метою передачі власної оцінки та відношення до питання або об'єкту;
- 2) експресивна – утримання уваги слухача за допомогою мовних образів;
- 3) контактосприяюча – досягнення довіри слухача за допомогою метафор;
- 4) інтеграційна – підвищення уваги до тексту, а також полегшення його запам'ятання через образність мови;
- 5) естетична – естетичне задоволення від спілкування.

Функціональна образність і емоційна забарвленість метафори настільки глибокі, що її часто використовують для впливу на свідомість і підсвідомість людини. Це широко використовується у рекламній діяльності. Аналогічна техніка розповсюджена також у політичній сфері. Цей факт яскраво демонструє важливу роль метафори у житті людини у досягненні цілей, які у своїй більшості пов'язані з прагматикою.

Таким чином, на основі проведеного дослідження можна зробити висновок про багатоаспектність терміна метафори, а також звернути увагу на доцільність поданого комплексного визначення. З огляду на підходи науковців до вивчення метафори, найменш висвітленим та найбільш цікавим є прагматичний напрям, оскільки метафора допомагає досягненню власних цілей, у тому числі прагматичних. Це проявляється через функції метафори, серед яких найбільш наближеними до прагматики є апелятивна та емоційно-оцінна функції.

Література:

1. Гажева И.Д. Ономаσιологический подход к метафоре в контексте смены лингвистических парадигм / Инна Дмитрівна Гажева // Семантика мови і тексту: Матеріали V Міжнар. наук. конференції. – 1996.
2. Гемпель К.Г. Онлайн-энциклопедія «Кругосвіт». 1997-2012. [Електрон. текст. дані]. Режим доступу: http://www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/lingvistika/METAFORA.html
3. Гонта И.А. Структурные и семантические особенности композит-метафор в американском сленге: дис. на соиск. научн. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки» / Гонта Игорь Анатольевич. – К., 2000. – 194с.
4. Дэвидсон Д. Что означают метафоры // Теория метафоры: сборник / [пер. с англ., фр., нем., исп., польск. яз.; вступ. ст. и сост. Н.Д.Арутюнова; общ. ред. Н.Д.Арутюнова, М.А.Журинская] / Дональд Дэвидсон. – М.: Прогресс, 1990.
5. Електронна літературна енциклопедія «Академік». 2000-2010. [Електрон. текст. дані]. Режим доступу: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_literature/3053/Метафора
6. Електронна енциклопедія епістемології та науки «Академік». 2000-2010. [Електрон. текст. дані]. Режим доступу: http://epistemology_of_science.academic.ru/419/метафора
7. Ермоленко Г.А. Метафора в языке философии: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филос. наук: спец. 09.00.01 «Онтология и теория познания» / Г.А.Ермоленко. – Краснодар, 2001. – 22 с.
8. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства: Підручник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2006. – 336 с.
9. Нагнибіда Л.С. Когнітивно-прагматична парадигма у визначенні рівнів функціонування метафор у мистецтвознавчому дискурсі // Економічний вісник. – Хмельницький. – 2010.
10. Полюжин М.М. Функціональний і когнітивний аспект англійського словотворення / Михайло Михайлович Полюжин. – Ужгород: Закарпаття, 1999. – 240 с.
11. Попова А.О. Когнітивна метафора та її типи: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15. «Загальне мовознавство» / Попова Анна Олександрівна. – Бердянськ, 2001. – 190с.
12. Філософський енциклопедичний електронний словник «Академік». 2000-2010. [Електрон. текст. дані]. Режим доступу: http://dic.academic.ru/contents.nsf/enc_philosophy/
13. Яговцева О.А. Антропоцентрические метафоры в диалектной картине мира: на примере говора Исетского района Тюменской области: дисс. канд. філол. наук: 10.02.01. / Яговцева Ольга Алексеевна. – Сургут, 2006. – 177 с.
14. Bezuidenhout A. L. Metaphor and what is said: A defense of a direct expression view of metaphor / A. L. Bezuidenhout // Midwest Studies in Philosophy. – 2001. – №25. – P. 156–186.
15. Vega M. Creativity and Convention: the Pragmatics of Everyday Figurative Speech / Rosa E. Vega Moreno. – Amsterdam; Philadelphia : Benjamins, 2007. – 249 p.